

PRIVREDNA KOMORA VOJVODINE

Udruženje poljoprivrede, prehrambene industrije i vodoprivrede
Grupacija registrovanih porodičnih poljoprivrednih gazdinstava

QG 731 - 01

STANJE U PROIZVODNJI I TRŽIŠTU JESENJIH USEVA I USLOVI ZA OSTVARIVANJE JESENJE SETVE

Novi Sad, septembar 2013. godine

Pred početak nove proizvodne godine u poljoprivredi koja počinje setvom pšenice, sagledavaju se ostvareni rezultati proizvodnje pšenice kao i očekivana proizvodnja jesenjih useva.

I. PROIZVODNJA PŠENICE RODA 2013.GODINE

Prvi finansijski rezultati primarne proizvodnje realizovani su žetvom pšenice. Prema predhodnim podacima Republičkog zavoda za statistiku, u Vojvodini, žetvene površine (294.268 ha) veće su za 23% u odnosu na prošlu godinu, a ostvareni prosečan prinos od 5,47 t/ha veći je za oko 22% u odnosu na prinos ostvaren u 2012.godini. U Vojvodini je ukupno proizvedeno 1,611.029 tona zrna pšenice, što je za 50% više nego prošle godine. Ove godine žetva pšenice je započela krajem juna, a završena sredinom jula. Najveći deo pšenica roda 2013.godine je dobrog kvaliteta.

Proizvodnja pšenice u 2012. i 2013. godini na području AP Vojvodine

Tabela 1.

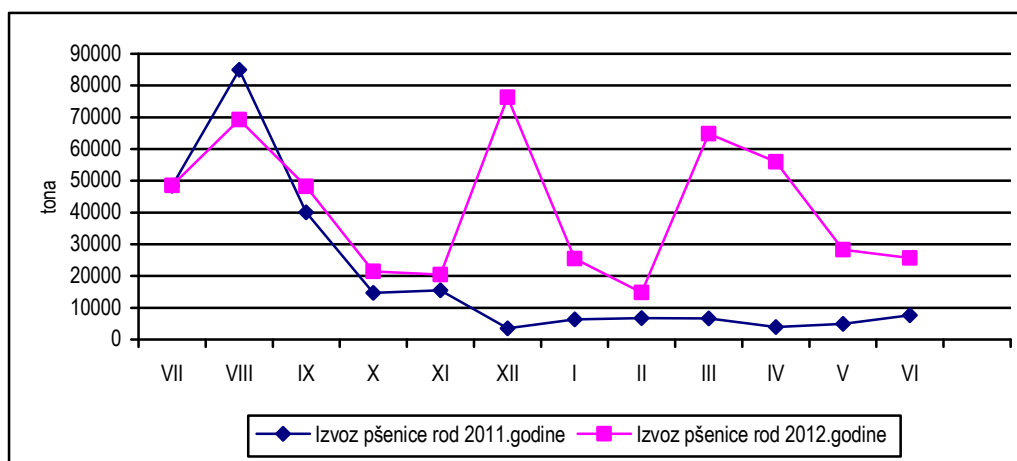
	2012.	2013.	index 2013/2012.
Površina (ha)	237.326	294.268	124
Prinos (t/ha)	4,48	5,47	122
Proizvodnja (tona)	1.062.949	1.611.029	151

izvor podataka: RZS

Prema bilansu za 2013/2014.godinu, pšenice će biti dovoljno za zadovoljenje domaćih potreba, a prema proceni Ministarstva poljoprivrede (izveštaj jun 2013.godine), 850.000 tona će biti usmereno ka izvozu. Izvoz pšenice roda 2012.godine iz Srbije u periodu od jula 2012. do juna 2013.godine iznosi 499.452 tona što je prikazano u donjem grafikonu. U odnosu na izvoz pšenice u ekonomskoj 2011/12.godini izvezeno je skoro duplo više pšenice.

Izvoz pšenice rod 2011. i 2012. godine iz Srbije

Grafikon 1.

Prema navodima "Žita Srbije" do polovine septembra ugovoren je izvoz cca 800.000 tona pšenice ali se ugovori sporo realizuju pre svega zbog niskog nivoa vodostaja Dunava.

II. CENE PŠENICE RODA 2012.GODINE NA DOMAĆEM I EVROPSKOM TRŽIŠTU

Vlada Republike Srbije, posle žetve, donela je odluku da Robne rezerve Srbije za svoje potrebe preko Produkne berze u Novom Sadu kupe 59.500 tona pšenice roda 2013.godine, po ceni od 20 din/kg (sa PDV-om).

Trgovanje pšenicom ovogodišnjeg roda na Produknoj berzi u Novom Sadu startovalo je početkom jula po ceni od 17,5 din/kg bez PDV-a, dok je u istom periodu prošle godine cena pšenice rod 2012.godine iznosila 25 din/kg (sa PDV). Dobra ponuda pšenice prošlogodišnjeg roda i smanjena tražnja usled velikih zaliha kod proizvođača brašna uslovlila je pad cene pšenice pred ovogodišnju žetvu. Posle završene žetve, pšenicom se trgovalo po ceni od 15,5-15,9 din/kg, što je i najniža cena u poslednje tri godine. Jeftiniju pšenicu imali smo u žetvi pšenice 2010.godine po ceni od 11,20 din/kg. Početkom septembra zbog povećane izvozne tražnje za pšenicom došlo je do blagog povećanja cene pšenice. Krajem septembra, pšenicom se na Produknoj berzi u Novom Sadu trgovalo po ceni od 16,4-17 din/kg, bez PDV-a

Na berzi u Čikagu fjučers cene za isporuku pšenice u decembru iznose 230 \$/t (19,6 din/kg). Do kraja godine cene na ovoj berzi imaju tendenciju blagog rasta. Cena pšenice na berzi u Mađarskoj 20.septembra, za isporuku u decembru, imala je vrednost od 152 €/t (17,48 din/kg), Na berzi u Francuskoj, za isporuku u novembru ove godine cena pšenice iznosi 186 €/t (21,39 din/kg).

Cena pšenice u zemljama EU i u Srbiji

2-8.09.2013.godine

tabela 2.

	Cena (€/tona)	Cena (din/kg)		Cena (€/tona)	Cena (din/kg)
Belgija	188	21,6	Litvanija	156	17,9
Bugarska	147	16,9	Letonija	173	19,9
Češka	175	20,1	Mađarska	146	16,8
Danska	205	23,6	Austrija	175	20,1
Nemačka	181	20,8	Poljska	165	18,9
Estonija	176	20,2	Portugalija	230	26,4
Grčka	165	18,9	Rumunija	154	17,7
Španija	189	21,7	Slovenija	191	21,9
Francuska	186	21,4	Slovačka	152	17,5
Hrvatska	141	16,2	Finska	171	19,7
Italija	181	20,8	Velika Britanija	213	24,5
Srbija	142	16,4			

Izvor podataka: Ministarstvo Republike Slovenije,
za Srbiju "Žita Srbije"

Niske cene pšenice u Srbiji su i zbog toga što se ne vrši razvrstavanje pšenice po kvalitetu pa se sva pšenica prodaje po ceni najmanje kvalitetne (stočne) pšenice.

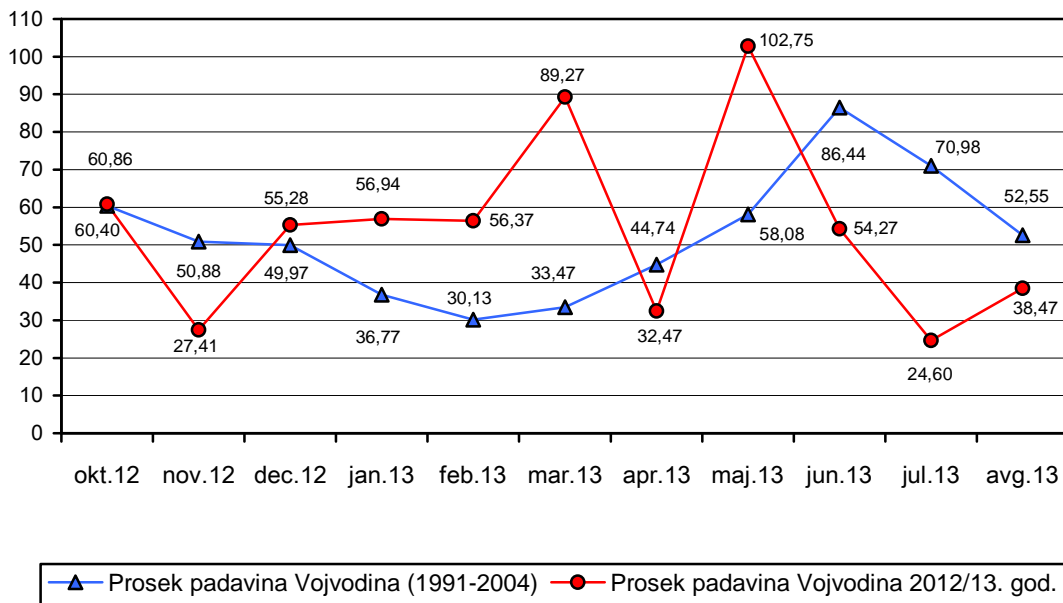
III. OSTVARENA PROIZVODNJA I TRŽIŠTE JESENJIH USEVA RODA 2011.GODINE

- **Agrometeorološki uslovi**

Analizirajući vremenske uslove na području Vojvodine iz predvegetacionog perioda može se konstatovati da su za ovu godinu karakteristične veće zimske padavine (X–III), koje su u proseku za Vojvodinu bile veće za oko 38% u odnosu na višegodišnji prosek. Prema podacima RHMZ najviše padavina zabeleženo je u martu na području Banata, gde je palo od 2,5 do 4 puta više kiše u odnosu na višegodišnji prosek (grafikon 2.). Česta kiše i prevlaženo zemljište usporavali su izvođenje setvenih radova. Povremene padavine u junu pogodovale su jarim usevima jer su se nalazili u intezivnom porastu. Toplo i suvo vreme u drugoj polovini juna ubrzalo je zrenje ozimih useva, ječma i pšenice. Prolećni usevi su, sve do polovine jula, imali izuzetno dobre useve za rast i razvoj zahvaljujući povoljnom rasporedu padavina i optimalnim minimalnim i maksimalnim temeperaturama. Zbog nedostatka padavina i porasta temperature vazduha u drugom delu jula i u avgustu došlo je do smanjenja zemljišne vlage. Niska relativna vlaga vazduha i visoke temperature predstavljali su problem za jare useve koje su se krajem jula nalazile u osetljivim generativnim fazama razvoja sa slabo razvijenim korenovim sistemom. Toplo i suvo vreme tokom avgusta dovelo je do daljeg pogoršanja stanja vlažnosti zemljišta što se nepovoljno odrazilo na stanje većine poljoprivrednih useva. Faza zrenja kod jarih useva bila je ubrzana pa su berba kukuruza i žetva suncokreta i soje počeli ranije nego što je uobičajeno. Zbog ovakvih klimatskih uslova usev kukuruza nije uspeo da prođe normalnu fazu nalivanja zrna pa su izostali rekordni prinosi kukuruza koji su mogli biti ostvareni.

Mesečne sume padavina u hidrološkoj 2012/2013. godini

Grafikon 2.

- **Ostvarena proizvodnja osnovnih ratarskih useva u 2012.godini i očekivana proizvodnja u 2013.godini. na području Vojvodine**

Prema stanju useva na dan prve procene (01.09.2013.), očekuje se da će u Vojvodini proizvodnja svih osnovnih ratarskih useva biti veća u odnosu na prošlu godinu. (tabela 3.)

tabela 3.

	Proizvodnja u 2012.godini			Očekivana proizvodnja u 2013.godini			Index 2013/2012.		
	ha	t/ha	tona	ha	t/ha	tona	ha	t/ha	tona
Kukuruz	752.350	3,03	2,283.398	685.176	5,55	3,800.255	91	183	166
Šećerna repa	60.891	36,48	2,221.471	60.137	45,82	2,755.790	99	125	124
Suncokret	150.714	2,24	337.361	170.861	2,69	459.168	113	120	136
Soja	150.119	1,74	260.550	147.457	2,46	362.557	98	141	139

Izvor podataka: RZS

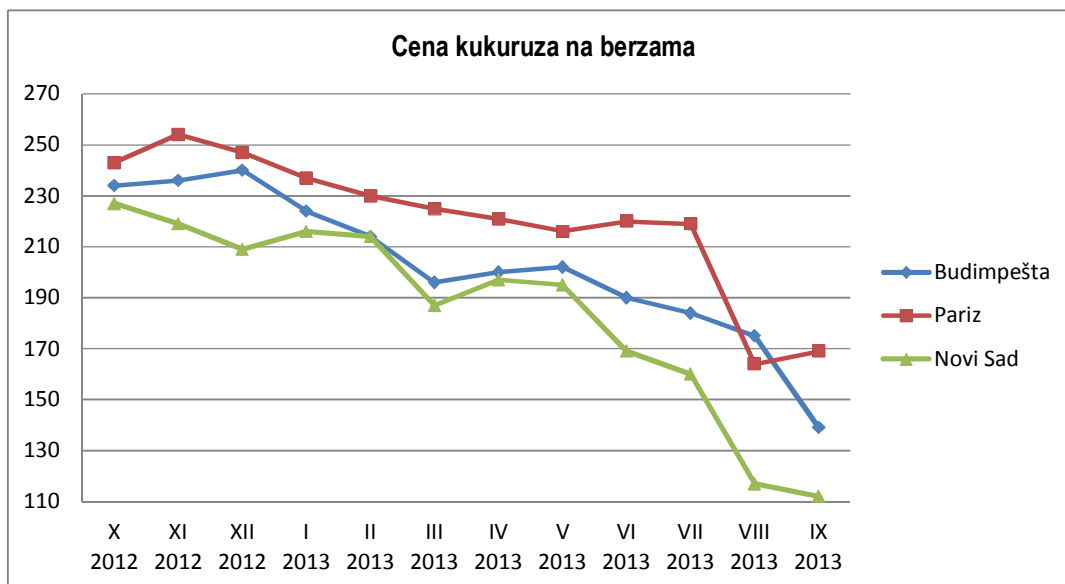
- **Kukuruz**

Ove godine kukuruz je u Vojvodini zasejan na oko 685.000 ha, što je za oko 9% manje u odnosu na 2012. godinu. Prema predhodnim podacima RZS, očekuje se prinos kukuruza od 5,55 t/ha, što je za oko 80% više nego predhodne godine. Prema izveštajima sa terena procene su da će prinos kukuruza biti ispod očekivanog. Dugo i sušno vreme uticalo je da berbe kukuruza počne skoro mesec dana pre uobičajenog roka.

Ovako rani početak berbe otežava utvrđivanje prelaznih zaliha kukuruza prošlogodišnjeg roda i bitno menja stanje ponude i tražnje u zadnjem mesecu ekonomske 2012/13. godine. Te promene prvo su se osetile u realizaciji pozajmice 111.000 tona kukuruza za Direkciju za robne rezerve. Prema nezvaničnim podacima, pozajmica nije uspela jer je došlo do pada cena kukuruza na domaćem tržištu i ranije berbe, pa je veći broj prijavljenih za pozajmicu odustao. Zbog nemogućnosti prodaje kukuruza roda 2012.godine, javlja se problem šta raditi sa kukuruzom starog roda koji sadrži aflatoksine u dozvoljenim procentima kada je u pitanju domaća potrošnja. Tražnja za kukuruzom novog roda od strane naših stalnih ino kupaca i domaćih prerađivača je još uvek mala. Pojavu aflatoksina u kukuruzu roda 2013.godine moramo sprečiti ukoliko želimo da se održimo na međunarodnom tržištu.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede dalo je nalog da se izvrši Program monitoringa aflatoksina B1 u merkantilnom kukuruzu roda 2013.godine, radi zaštite bezbednosti hrane i hrane za životinje.

Usporedni pregled cena kukuruza za period X 2012. – IX 2013.godine na berzi u Novom Sadu, Budimpešti i Parizu

Fjučers cene kukuruza za isporuke u decembru, na berzi u Čikagu iznose 177 \$/t (15 din/kg), dok je u istom periodu prošle godine cena na ovoj berzi bila 33 din/kg. Na berzi u Francuskoj, prema izveštaju sa berze krajem septembra, a za isporuku u novembru za kukuruz se traži 168 €/t (19,3 din/kg), prošle godine cena je bila 255 €/t (30 din/kg). Na budimpeštanskoj berzi prema novembarskom fjučersu, cena kukuruza iznosi 136 €/t (15,6 din/kg). Prošlogodišnja cena kukuruza na budimpeštanskoj berzi za ovaj period iznosila je 254 €/t (30 din/kg). Fjučers cene na berzama u SAD i evropskim berzama zadržavaju se na sadašnjem nivou.

Cena kukuruza na Produktnoj berzi u Novom Sadu u septembru iznosi 12,7din/kg (110 €/t). Cena kukuruza roda 2012. na početku berbe startovala je sa 25-26,00 din/kg.

Cena kukuruza u zemljama EU i u Srbiji

09.09.2013.-15.09.2013.godine

tabela 4.

Država	Cena (€/tona)	Cena (din/kg)	Država	Cena (€/tona)	Cena (din/kg)
Belgija	227	26,1	Mađarska	143	16,4
Bugarska	127	14,6	Holandija	212	24,4
Češka	169	19,4	Austrija	207	23,8
Nemačka	218	25,1	Poljska	191	21,9
Španija	209	24,0	Portugalija	205	23,6
Fracunska	210	24,1	Rumunija	128	14,7
Hrvatska	122	14,0	Slovenija	197	22,6
Italija	203	23,3	Slovačka	180	20,7
Srbija	110	12,7			

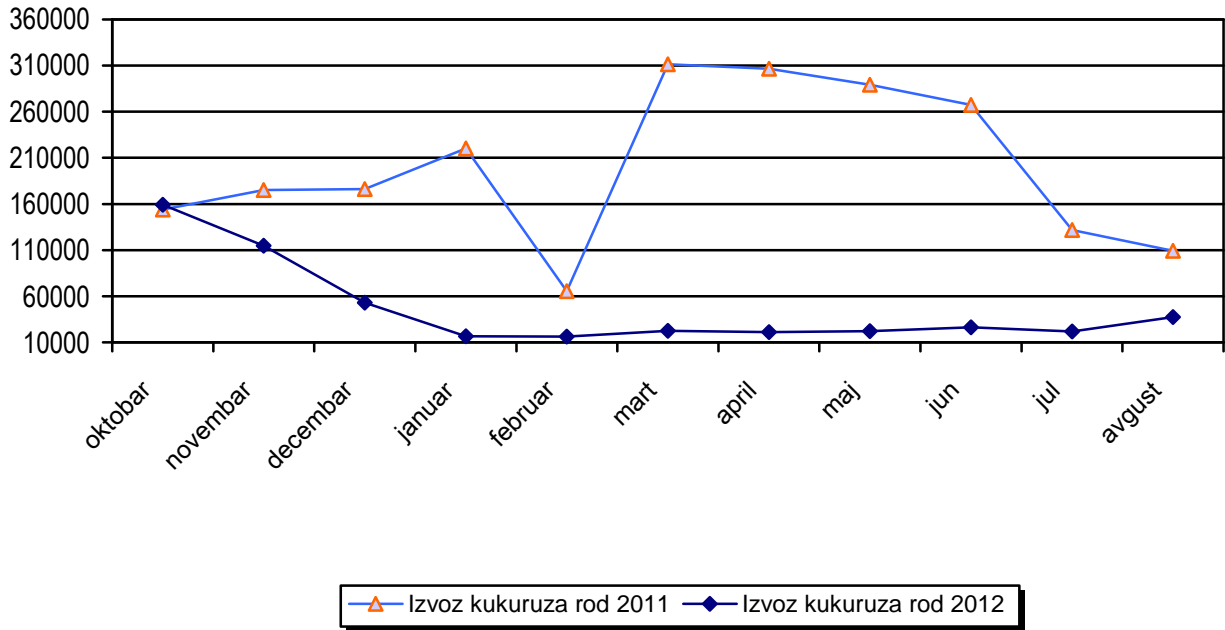
izvor podataka: Ministarstvo poljoprivrede Republike Slovenije

Značaj izvoza kukuruza za proizvođače i njegov uticaj na kretanje cena na domaćem tržištu najbolje se uočava u periodu kada je izvoz u zastoju. Nelikvidnost kupaca i prognoze da cena kukuruza neće rasti u narednom periodu dovodi do toga da se kupuju samo minimalne količine.

Izvoz kukuruza u periodu X 2012-VIII 2013.godine iznosio je 511.266 tona što je za 76% manje nego u istom periodu prošle godine. (grafikon 4).

Izvoz kukuruza roda 2011. i 2012.godine iz Srbije

Grafikon 4.

- Suncokret

Suvo i toplo vreme doprineli su da žetva suncokreta u Vojvodini ove godine počne ranije. Prema predhodnim rezultatima RZS, od 01.septembra 2013.godine, očekuje se prosečan prinos u Vojvodini od 2,69 t/ha, što je za oko 20% veći prinos nego predhodne godine. Sa očekivanom proizvodnjom u Vojvodini od oko 459.000 tona zrna suncokreta, može se proizvesti oko 180.000 tona suncokretovog ulja.

Žetva suncokreta potvrđuje očekivanja da će ovogodišnji rod biti dobar. Za razliku od predhodnih godina manja je zainteresovanost uljara za kupovinom suncokreta. Dobar rod uz mali izvoz suncokreta i pad izvoza suncokretovog ulja kao i velike prelazne zalihe ulja i relativno niska fjučers cena zrna suncokreta na evropskim berzama u odnosu na predhodnu godinu i pokušaj uljara da povrate dobru finansijsku poziciju uticali su da cena suncokreta na domaćem tržištu bude niska. Poljoprivrednici, nezadovoljni otkupnom cenom suncokreta i predstavnici uljara nisu uspeli da se dogovore o većoj otkupnoj ceni te uljarice. Pošto su uljare u privatnom vlasništvu država ne može da određuje otkupne cene, a nema novaca da otkupi suncokret za potrebe robnih rezervi. Kao osnovni razlog za pad cene suncokreta prerađivači navode kretanja na svetskom tržištu, gde su pojeftinili i suncokret i ulje.

„Viktoria logistic“ plaća suncokret rod 2013.godine 25 din/kg (bez PDV), što je duplo manje nego prošle godine. Cena suncokreta na Produktnoj berzi u Novom Sadu je realizovana na nivou 30,02 din/kg (27,80 bez PDV).

Cena suncokreta na berzi u Budimpešti početkom godine kretala se oko 480 €/t (55 din/kg), da bi krajem septembra za isporuku u novembru cena iznosila 285 €/t (32,7 din/kg). Trenutna cena suncokreta u Bugarskoj je 365 USD/t EXW (30,86 din/kg) odnosno 395 USD/t 33,40 din/t) FOB Crno more. Evidentno je da deo suncokreta proizveden na severu Vojvodine koji nije ugorom vezan za domaće uljare nalazi kupce u Mađarskoj po ceni od oko 29 din/kg što je pokrenulo trgovanje suncokretom u na Produktnoj berzi Novi Sad.

Sve do sredine jula cena suncokretovog ulja EU, FOB EU luke se kretala od 1200 do 1280 \$/t da bi u poslednja dva meseca cena pala na 950 \$/t.

- Soja

Period bez kiše i visoke temperature ugrozile su soju. To je uticalo na umanjenje roda. Prema podacima RZS prosečni prinosi soje na području Vojvodine biće oko 2,45 t/ha, i veći su za oko 40% u odnosu na prošlu godinu. Prema izveštaju sa terena prinosi soje su niži od očekivanih.

"Viktoria logistic" plaća soju rod 2013.godine 40 din/kg (bez PDV), što je za 40% manje nego prošle godine.

Cena soje na Produktnoj berzi u Novom Sadu, krajem septembra, iznosi 42,50-45 din/kg (bez PDV), dok se cena sojine sačme kreće od 63,20-64,50 din/kg.

Soja u zmu cif Rotterdam kreće se oko 560 USD/ tona (47,6 din/kg). Cena na berzama u SAD je 547 USD/ tona (46,5 din/kg).

- Šećerna repa

Prema saopštenju RZS posao oko vađenja šećerne repe u Vojvodini treba da se obavi na oko 60.000 ha. Površine pod šećernom repom su na istom nivou kao predhodne godine, ali zbog prinosa većih za oko 25%, očekuje se proizvodnja od 2.755.000 tona koja je veća za oko 24% u odnosu na predhodnu godinu. Od ove proizvodnje očekuje se proizvodnja oko 344.000 tona šećera.

Prema podacima dobijenih iz sirovinskog sektora fabrike šećera "Jedinstvo" iz Kovačice kampanja prerade šećerne repe otpočela je krajem avgusta. Prosečan prinos repe sveden na ugovoreni kvalitet iznosi 48 t/ha, a prosečna nečistoća do sada izvađene repe iznosi 15%. Prosečna digestija iznosi 16,20%. Cena šećerne repe koju će fabrika šećera isplaćivati proizvođačima iznosi 42 €/t (bez PDV-a). Do sada je izvađeno oko 30% repe.

Kompanija "Sunoko" izašla je sa cenom šećerne repe rod 2014.godine. Zbog pada cena šećera na svetskom i domaćem tržištu, u toj kompaniji smatraju da cena šećerne repe rod 2014.godine treba da iznosi 38€/t ili 4.500 din/t.

Fabrika šećera „Šajkaška” iz Žablja otpočela je kampanju prerade šećerne repe sredinom septembra, i do sada ostvareni prosečni prinosi kreću se ispod 48 t/ha, a prosečna digestija oko 16,6%. Cena šećerne repe za sada nije menjana u odnosu na ugovorenu cenu a to je 4,8 din/kg.

Na osnovu izveštaja sa terena u Banatu su na jednom delu površina uočeni simptomi truleži korena šećerne repe. Slična je situacija i na površinama u Sremu koje su ugovorene za potrebe šećerane u Senti.

IV. PRIPREME ZA JESENJU SETVU

Pored obimnog posla oko ubiranja kasnih useva, u Vojvodini treba obaviti i pripremu zemljišta i setvu ozimih useva kao i oranje na svim površinama za narednu setvu. Padavine koje su bile sredinom septembra, povećale su zalihe vlage u poljoprivrednom zemljištu, što će omogućiti kvalitetnu obradu zemljišta za predstojeću setvu.

Cene NPK đubriva koju prodaje "Victoria logistic" u zavisnosti od formulacije kreće se od 310 do 360 €/t, što je niža cena od 15-25% u poređenju sa prošlom godinom u istom periodu. Ova kompanija nema u ponudi prodaju mineralnog đubriva MAP za novac ili u kompenzaciji za isporučeni suncokret i soju ali to đubrivo nudi za novu setvu po značajno povećanoj ceni u odnosu na ponude drugih prodavaca jer su u cenu uračunati i troškovi finansiranja. (vidi prilog)

Kompleksno đubrivo NPK 15:15:15 koje prodaje LINZED AGRO TRADE DOO na dan 26.09.2013.godine iznosi 355 €/t. U odnosu na prošlu godinu cena je niža za oko 12%. Cena MAP-a kod tog prodavca iznosi 425 €/t i manja je za oko 18% u odnosu na isti period prošle godine.

Cena semenske pšenice iznosi 33,5 din/kg sa PDV (prošle godine maloprodajna cena semena pšenice bila je 48 din/kg). Cena semenske pšenice na berzi u Novom Sadu se kreće oko 27 din/kg.

Cena evrodizela početkom septembra iznosi 154 din/l, što je za 4% manje u odnosu na isti period prošle godine.

Na osnovu gornjih podataka evidentno je da su ulaganja u nabavku inputa za setvu pšenice manja u odnosu na predhodnu godinu.

Procena ukupne svetske proizvodnje pšenice u ekonomskoj 2013/14. god iznosi 708,89 mil.tona. Procena povećanja proizvodnje u ekonomskoj 2013/14. godini u odnosu na prethodnu ekonomsku 2012/13 godinu iznosi 53,70 mil.tona odnosno 8,20%. Povećanja svetske proizvodnje pšenice u ekonomskoj 2013/14. godini zasnivaju se na većim setvenim površinama za 5,07 milion hektara i proceni povećanja prosečnih prinosa za 170 kg/ha.

Ministarstvo poljoprivrede Sjedinjenih Američkih Država za ekonomsku 2013/14.godinu procenjuje da će svetska proizvodnja pšenice biti rekordna 708,89 mil.tona, da će se ostvariti značajan rast svetske potrošnje pšenice (za oko 34 mil.tona) i da će se zabeležiti izvestan rast svetskih završnih zaliha pšenice (za oko 2,43 mil.tona).

Zbog posledica prošlogodišnje suše izostali su očekivani prihodi poljoprivrednika a usled niskih cena pšenice i suncokreta ovogodišnjeg roda koji su trebali da obezbede neophodan obrtni kapital radi ulaganja u novu setvu te skupih i teško pristupačnih bankarskih kredita većina proizvođača je i dalje prinuđena da se zadužuje za seme i mineralno đubrivo u paritetima koje diktira industrija. Jedino se nabavka goriva mora platiti novcem. Zbog takve situacije ponovo ćemo imati niska ulaganja u setvu koja se pre svega ogledaju u upotrebi nedeklarisanog semena pšenice i izostanka upotrebe mineralnih đubriva. To nije domar početak pa se budući prinos i dalje vezuje za klimatske uslove što ga čini potpuno neizvesnim.

Očekuje se da MPŠV što pre izađe sa predlogom zakona kojim će se obezbediti prihvatljivi uslovi za ulaganje proizvođača u setvu što bi trebalo da podigne nivo tehnologije i obezbedi stabilnost i viši nivo prinosa odnosno smanjenje cene koštanja po jedinici proizvoda pa time i lakše uklapanje proizvođača za poslovanje u uslovima slobodnog tržišta.

Takođe se očekuje da MPŠV , pre početka jesenje setve, objavi listu sorti pšenice sa genetskim potencijalom na kvalitet i proklamuje prijem pšenice po kvalitetnim klasama kako bi se povećala setva kvalitetnije pšenice i ostvarila bolja cena pšenice na domaćem i stranom tržištu.

Očekuje se da MPŠV predloži Direkciji za robne rezerve da, ubuduće, kupuje samo pšenicu prve kvalitetne klase.

Na navedenim osnovama očekuje se promena strukture setve pšenice u Srbiji i početak borbe za proizvodnju i prodaju kvalitetnije pšenice na tržištu.